

Offentliggjort d. 23. januar 2010

Hvad er et uskiftet bo? ©

*Af advokat (L) Bodil Christiansen og
advokat (H), cand. merc. (R) Tommy V. Christiansen*

www.v.dk

Muligheden for uskiftet bo ved en ægtefælles dødsfald kan have væsentlig økonomisk betydning for den længstlevende. Det uskiftede bo har da også stor praktisk betydning.

Alligevel har de færreste kendskab til mulighederne og reglerne for et uskiftet bo.

Selv om det uskiftede bo skal gøre livet lettere for den længstlevende ægtefælle, har arvingerne også en interesse i, hvordan den længstlevende forvalter det uskiftede bo. I princippet administrerer den længstlevende nemlig ikke blot sin egen formue, men også arvingernes kommende arv.

Den situation kan i nogle tilfælde udløse konflikter: Typisk opfatter den længstlevende ægtefælle formuen i det uskiftede bo som sin egen formue, som længstlevende har hånds- og halsret over. Længstlevendes forbrug er derfor ikke noget, som arvingerne skal blande sig i - efter længstlevendes opfattelse. Arvingerne har på sin side en interesse i, at længstlevende optræder så sparsommeligt som muligt. Arven vil derved blive forøget.

I arveloven er der fastsat regler, der skal løse disse konflikter.

Hvad er uskiftet bo?

Udgangspunktet er, at når en person afdør ved døden, skal hans formue gøres op og fordeles mellem hans arvinger. Denne opgørelse og fordeling af formuen kaldes et ”skifte

Offentliggjort d. 23. januar 2010

af dødsboet”. Der findes forskellige former for skifte, som anvendes alt efter boets størrelse og endvidere arvingernes indbyrdes relationer. Jeg har ved flere tidligere lejligheder omtalt forskellige former for skifte.

Ved overtagelse af et dødsbo til uskiftet bo sker der *ikke* noget skifte af dødsboet – deraf betegnelsen ”uskiftet” bo. I stedet overtager den længstlevende ægtefælle den afdøde ægtefælles formue. Uskiftet bo er kun muligt, hvor ægtefællerne havde formuefællesskab (ikke særeje) i ægteskabet. Et uskiftet bo beskrives derfor undertiden som en *videreførelse af formuefællesskabet* efter den ene ægtefælles dødsfald. Af samme grund kan et barn ikke overtage et dødsbo til uskiftet bo. Et barn kan jo ikke have formuefællesskab med den afdøde. Hvis afdøde efterlod sig både et særeje og formuefællesskab, skal særejet skiftes, medens formuefællesskabet kan overgå til uskiftet bo.

Når den længstlevende ægtefælle har overtaget boet efter den afdøde ægtefælle til uskiftet bo, kan ægtefællen disponere over alle aktiver i formuefællesskabet. Ægtefællen råder altså ikke blot over den formue, som ægtefællen selv ejede før dødsfaldet, men *også* over den formue, som den afdøde ejede før dødsfaldet.

Det er netop rådigheden over den tidligere ægtefælles formue, der kan udløse konflikter. For arvingerne kan jo – med en vis rette – føle, at de har et krav på en andel af afdødes formue. Og det kan være svært at acceptere, at den længstlevende nu anvender formuen til jordomrejser, omfattende aktiespekulationer eller store gaver til en ny samlever.

Hvornår er uskiftet bo muligt

Den længstlevende ægtefælle har som det klare udgangspunkt *en ret* til at overtage boet efter førstafdøde til uskiftet bo. Andre arvinger kan altså ikke kræve, at der sker skifte.

Men uskiftet bo kan kun etableres, hvor afdøde efterlod sig børn. Havde afdøde ingen børn, kan der ikke etableres uskiftet bo. I stedet *arver* ægtefællen som udgangspunkt hele afdødes formue.

Offentliggjort d. 23. januar 2010

Og kun hvor afdødes børn alle er fællesbørn i ægteskabet med den længstlevende ægtefælle, har ægtefællen et krav på at overtage hele boet til uskiftet bo. Efterlod afdøde sig også særlivsarvinger, dvs. børn fra andre ægteskaber eller forhold, kan særlivsarvingerne kræve, at ægtefællen skifter med dem og altså udreder deres andel af arven efter førstafdøde. Særlivsarvingen kan dog på frivillighedens basis give samtykke til uskiftet bo, således at ægtefællen kan overtage hele boet til uskiftet bo. Særlivsarvingen kan opstille forskellige betingelser for et sådant samtykke, f.eks. at ægtefællen ikke etablerer et fast samlivsforhold.

Herudover skal visse andre betingelser være opfyldt.

Først og fremmest kræves det, at den længstlevende ægtefælle er *solvent*. Hvis længstlevende ægtefælle er insolvent, er det udelukket at overtage boet efter førstafdøde til uskiftet bo. Har længstlevende f.eks. pådraget sig en stor gæld, f.eks. ved aktiespekulationer i et kriseramte aktiemarked, kan længstlevende altså ikke inddække sine tab ved brug af førstafdødes formue. Her går hensynet til førstafdødes øvrige arvinger altså forud for hensynet til længstlevende.

Er længstlevende ægtefælle under værgemål, kan et bo kun udleveres til uskiftet bo til længstlevende, hvis udleveringen efter Skifterettens opfattelse er bedst for længstlevende. Der skal altså foretages en konkret vurdering.

Hvornår stopper et uskiftet bo

Længstlevende ægtefælle kan være i uskiftet bo, så længe længstlevende ønsker det. I mange tilfælde løber det uskiftede bo helt frem til længstlevendes dødsfald.

Længstlevende kan imidlertid altid vælge *at skifte* det uskiftede bo. Der kræves ingen særlig begrundelse for en beslutning om skifte.

Opstår der den særlige situation, at alle børn afgår ved døden, uden at efterlade sig børn, ophører det uskiftede bo

Offentliggjort d. 23. januar 2010

Pligt til skifte

Herudover har længstlevende ægtefælle i visse tilfælde *pligt til at skifte*.

Det drejer sig først og fremmest om tilfælde, hvor længstlevende ønsker at indgå *nyt ægteskab*. Skifte i disse tilfælde er blevet hyppigere de senere år, hvor flere ældre etablerer et nyt samlivsforhold og ønsker at formalisere dette ved ægteskab. At der er pligt til skifte skal ses i lyset af, at en ny ægtefælle ved en senere skilsmisse eller dødsfald vil få et *retskrav* på at få andel i den formue, som den længstlevende ægtefælle ejer - herunder formue fra det uskiftede bo fra første ægteskab. Derfor vil retsstillingen for førstafdødes arvinger blive kompromitteret ved nyt ægteskab. Der sker med andre ord et sammenstød mellem førstafdødes børns rettigheder og den nye ægtefælles rettigheder.

Førhen var der mulighed for, at børnene kunne give afkald på skifte ved nyt ægteskab, således at længstlevende ikke behøvede at skifte. Et skifteafkald kunne imidlertid give anledning til meget komplicerede problemer i henseende til formuedelingen ved ophør af det nye ægteskab. Derfor blev det i den nye arvelov bestemt, at børnene kun kan give skifteafkald – altså undlade at kræve skifte – hvis børnene samtidig giver afkald på arv efter førstafdøde. Det er klart, at denne regel vil begrænse antallet af skifteafkald. Og hvis der gives skifteafkald, vil en senere deling af formuen i det nye ægteskab, herunder altså også formue fra det oprindelige uskiftede bo, være væsentlig mindre kompliceret.

Der vil endvidere kunne opstå pligt til at skifte, hvis længstlevende ægtefælle misbruger sin rådighed over det uskiftede bo, jf. nedenfor.

Dispositioner over det uskiftede bo

Den længstlevende ægtefælle kan som det klare udgangspunkt disponere helt som vedkommende finder bedst.

Andre arvinger har altså *som udgangspunkt* ingen mulighed for at censurere den længstlevende ægtefælles beslutninger og andre dispositioner. Hovedreglen er udtryk for en gennemsnitsregel, men dækker i praksis over vidt forskellige tilfælde.

Offentliggjort d. 23. januar 2010

Nogle arvinger vil givet synes, at en censur kunne være mere passende og nærliggende i nogle tilfælde end andre. Eksempelvis kan nævnes den situation, at et ægtepars store formue i alt væsentligt er tilvejebragt af manden, der har brugt sit liv på at etablere en succesrig fabrikationsvirksomhed, medens hustruen har været hjemmegående og i det væsentligste har brugt sin tid på den lokale skønhedsklinik.

Dør manden som den første, og overtager hustruen boet til uskiftet bo, disponerer hun som udgangspunkt alene over formuen. Her kan man nemt forestille sig, at det kan give børnene anledning til rynkede bryn, hvis formuen gradvist udhules som følge af hustruens manglende indtjening og et meget stort privatforbrug.

Dør hustruen som den første, kan det meget vel være, at manden tager hul på en tilsvarende uproductiv og meget forbrugende livsstil. Men manden kan her - med megen rette - anføre, at han jo selv har tjent pengene. Og typisk vil forsøg fra arvingernes side på censur af livsstilen blive taget meget ilde op som et frontalt angreb på mandens råderet over egen, selvskabt formue.

Uanset situationen er lovens klare udgangspunkt, at den længstlevende ægtefælle disponerer suverænt over det uskiftede bo.

Den længstlevende kan altså gradvist forbruge formuen samt sælge, pantsætte og på anden vis disponere over boets formue.

Den vide rådighedsret skal også ses i lyset af, at ægtefæller jo altid ved testamente kan vælge at disponere efter, at boet efter førstafdøde skal skiftes, og at den længstlevende ægtefælle i den forbindelse skal arve mest muligt. Over denne arv kan den længstlevende undtagelsesfrit disponere, som længstlevende finder det for godt, og for den sagskyld forbruge formuen på en kontinuerlig jordrejse på et luksusskib.

Begrænsninger i råderetten over det uskiftede bo

Som nævnt har den længstlevende ægtefælle meget store frihedsgrader ved forvaltningen af det uskiftede bo. Men der er dog ikke tale om et ubegrænset råderum.

Offentliggjort d. 23. januar 2010

Grænserne for den længstlevendes råderum over det uskiftede bo ligger der, hvor ægtefællen bevæger sig over i et ”*misbrug*” af rådigheden over det uskiftede bo.

Et misbrug kan efter loven bestå i f.eks.:

- uforsvarlige spekulationsforretninger,
- urimeligt forbrug,
- tegning af en uforholdsmæssig stor pensions- eller forsikringsordning eller
- ydelse af gaver eller andre begunstigelser, der står i misforhold til det uskiftede bos formue.

Konsekvenser ved misbrug

Hvis ægtefællen kan siges at have misbrugt rådigheden over formuen i det uskiftede bo, og derved *har formindsket* formuen væsentligt eller har *fremkaldt fare for* en sådan væsentlig formindskelse, kan der blive tale om forskellige konsekvenser:

Først og fremmest vil ægtefællen have *pligt til at skifte* med børnene. Når skiftet er foretaget, og længstlevende har udredt arven til førstafdødes andre arvinger, kan længstlevende herefter disponere, som vedkommende finder det bedst.

Hvis formuen i det uskiftede bo er blevet væsentligt formindsket, kan det i den forbindelse komme på tale, at ægtefællen skal yde børnene en form for ”erstatning” for den formindskelse af børnenes arv, som ægtefællens kritisable dispositioner har medført. Ved opgørelsen af arven efter førstafdøde vil børnene i så fald så vidt muligt blive stillet, som om ægtefællens misbrug ikke havde fundet sted.

Hvis ægtefællens dispositioner har bestået i, at ægtefællen har givet store gaver eller arveforskud, kan en arving i visse tilfælde kræve disse gaver omstødt. Det betyder, at gaven ”tilbageføres” fra modtageren til det uskiftede bo. Det kan både være gaver til fremmede, f.eks. en samlever, og gaver, hvor ét barn favoriseres frem for andre børn.

Offentliggjort d. 23. januar 2010

Omstødelse kan kun ske ved gaver, der er så store, at de står i "misforhold" til boets formue.

Skifte

Når den længstlevende ægtefælle har så vide rammer for at disponere over det uskiftede bo, dog begrænset af reglerne om misbrug af boet, skal det som allerede nævnt ses i lyset af, at ægtefæller kan vælge at testere mest muligt til hinanden.

Ægtefællerne kan med de gældende arveregler bestemme, at den længstlevende ægtefælle skal overtage i alt 15/16 af det samlede fællesbo som sin andel af fællesboet (boslod) og arv efter førstafdøde.

Som ligeledes nævnt kan den længstlevende ægtefælle disponere frit over denne formue.

— o —